

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

NR 3 2013

EGNA OCH OMVÄRLDENS VILLKOR

Nathan Shachar skriver i Dagens Nyheters nostalgiserie om ett kvitto från det kosmopolitiska Konstantinopel, skrivet i augusti 1908. En Monsieur Moise Simha har betalat många småposter i Maison Bereket, en järnhandel som också förde parfymer och souvenirer. Vinstjetten på kvittot är rikt dekorerad och ger information på fem språk: osmansk turkiska, judespanska, grekiska, armeniska och franska. Vad han köpte kan nog inte berättas, då det är skrivet på judespanska med en skrivstil, "soletreo", som nästan ingen nu levande kan läsa. Inget språk var gemensamt för alla kunder, så alla språk måste användas. Det var en äkta mångkultur, menar Nathan Shachar, "ett människolandskap skulpterat av sekler, planerat av ingen."

Dagens Sydafrika rör sig med elva språk, visade ett teveprogram under augusti. Tillfrågade människor såg det som en rikedom att få behålla modersmålet.

Filosofen Martha C. Nussbaum har påverkat många akademiska utbildningar runt om i världen. Hon menar att det är nödvändigt att granska sig själv och leva ett liv med eftertanke. Viktigt är också att se sig själv som en människa med band till alla andra människor. Det gäller också dem som bor långt bort, har helt andra villkor eller ser helt annorlunda ut än man själv. Vi skall inte förneka skillnaderna mellan oss i fråga om exempelvis kultur, kön eller sexualitet, utan vi skall vara uppmärksamma och nyfikna på dem. Det tredje steget är att tänka sig in i en annan människas situation och förstå den människan inifrån så att man kan berätta själv.

Under våren och sommaren har jag tillbringat mycket tid i Asby i Ydre. Där finns en utställning om Vilhelm Mobergs Karl Oskar-förlaga, dagboksskrivaren Andrew Peterson. Hans dagliga noteringar under 48 år, 1850 – 1898, är enkla och konkreta. Många besökare fångas av dem, stannar upp och tänker sig in i hur livet som nybyggare kunde vara då, och man jämför med sitt eget liv nu.

Man ser det som sjuttio- och åttiotalets folkhögskolas målparagraf ville ge medvetenhet om:

EGNA OCH OMVÄRLDENS VILLKOR.

Lena Skördeman

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEMLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 3
ÅRGÅNG 13

SEPTEMBER 2013

MEDLEM I FÖRENINGEN BLIR DU
GENOM ATT BETALA IN MEDLEMSAVGIFTEN
F.N. 150 KRONOR PER ÅR
TILL FOLKHÖGSKOLANS VETERANFÖRENING
PLUSGIROKONTO 400 28 34 - 2
GLÖM INTE ATT ANGE NAMN OCH ADRESS

INNEHÅLL

Egna och världens villkor	1
Regionträff på Forsa folkhögskola	2
Välkommen till regionträff	2
Jag drömmer om folkhögskolan	3
Gösta Vestlund 100 år	5
Kan folkhögskolan överleva stämpelklockan	6
Folkhögskolan skaver	7

Redaktionskommitté

Egil Boräng
egil.boraeng@swipnet.se

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Grafisk formgivare

Bertil Forsberg Consulting
bfgrafiskdesign@yahoo.se

Regionträff på Forsa folkhögskola

tisdagen den 1 oktober, kl 10.00 – 16.00

är det dags för en träff på Forsa folkhögskola
utanför Hudiksvall

Vi börjar med kaffe kl 10.00 i skolans matsal och en presentation av skolan

Efter lunch på skolan samåker vi in till Hudiksvalls museum, där en tidigare Forsalärare, Lars Berglund, är museipedagog. Han kommer att berätta om hälsingekulturen. Det finns möjlighet att se olika utställningar efter intresse:

Totala kostnaden för fm-kaffe och lunch på Forsa, museets visning och eftermiddagskaffet på museets cafeteria blir ca 200 kr. Betalas på plats.

Anmälan till: Rikard Lilljeqvist på tel 070 219 86 01 eller rikard.lilljeqvist@folkbildning.net

Forsa folkhögskola ligger synligt, alldeles intill rv 84, och 9 km väster om Hudiksvall. Från järnvägsstation går bussar som stannar vid skolan, linje 21 och 53.

Välkomna!

Styrelsen genom Rikard Lilljeqvist

Välkomna till veteranträff på Bona folkhögskola på Verkstadsön i Motala 8 oktober kl.10 – 15

Vi kommer att berätta om Bona folkhögskola då och nu: Vi firar 30-årsjubileum nästa år och håller på att ta fram en jubileumsskrift.

Sen kommer vi att presentera en nybildad förening Liv i Verksstan, där Bona är en viktig medlem. Eftersom det inte finns något kök på skolan kommer jag att ordna lunch från Östenssons som gör en god exotisk planka.

Jag tar emot anmälan via e-post

elisabet.strmfelt@telia.com eller via telefon 070-523 09 36. För att beställa tillräckligt med mat behöver jag anmälan senast fredag 4 oktober.

Det går att ta tåg till Motala, norrifrån via Hallsberg och söderifrån med Östgötapendeln via Mjölby eller Linköping. Det går också att ta buss 51, 52, 53, 54 eller 520 från Linköping till Motala och gå av vid Verkstadstorget.

Om man tar tåget är det en bit att gå till skolan. Det finns en buss 301 som går från järnvägsstationen till Verkstadstorget, men den går ganska sällan. Om det är problem att ta sig från stationen till skolan får ni ringa och be om hämtning. Har ni frågor om buss- och tågtider kan ni höra av er till mig, så ska jag ta fram de uppgifter som behövs.

Varmt välkomna!
Elisabet Strömfelt

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong

Kapitel 8

Alla dessamöten... (Och då menar jag inte lärarråd)

"...inn mot elevene, for elevene er drivstoffet vårt." *Tore Haltli, i intervju (Folkehøgskolen 2009/5)*

Nu är skolstarternas tid kommen. Jag träffade för många år sedan en äldre kvinnlig kantor som, en vår när syrenerna blommade utanför kyrkknuten, suckade och sa att "nu börjar den hemsaste tiden på året". Jag såg på henne, den vackra stålgrå kalufsen, den stiliga grå blusen, knäppt upp under hakan, och jag visste så mycket om hennes liv, allt hon varit med om före hennes långa änketid; jag sa att jag tyckte tvärtom: våren, sa jag, maj och ljusets återkomst, och allt som börjar växa och grönska och den fantastiska känslan av att det faktiskt finns liv till och med i snöiga nord. Men hon la sin rynkiga hand på min arm och nickade: "Det är just det", sa hon. "Jag tycker bättre om hösten, för det är det som är mitt numera." Vårens löften var inte längre hennes.

Och nu kommer skolstarternas tid. Jag har frågat mig varför jag varit så stillsam och nästan nedslagen.

När tiden för uppropet närmar sig sitter jag här i mitt vardagsrum och ser den pensionerade grannen klippa gräsmattan. Det är tyst i området, sommarens barnskrik borta, skolorna har börjat. Kanske känner ni, mina veteranvänner, igen fenomenet? Höstens löften är inte längre mina. Den under decennier ständigt återkommande anspänningen inför alla de nya ansiktena i aulan, de nya grupperna, ni vet: alla de unga männen som antingen såg otroligt begåvade eller alldeles bortkomna ut, de alldeles för unga kvinnliga eleverna, för varje år allt yngre, allt barnsligare, allt obegripigare unga, de första träffarna i matsalen, de första rundorna, den första presentationen, dagarna av 'ryste sammen' då det plötsligt skulle bli grupp av dessa var-

andra obekanta nya, de första samtalen, de första förtroendena, och så: de första plötsliga kunskaperna om liv så annorlunda ens eget, erfarenheter som antingen fick en att häpna, eller bli bestört, eller lycklig över allt detta annorlunda som under en vinter skulle vara en del av ens eget.

Jag besökte härförleden ett arbetsmuseum – dvs ett museum som skildrar ett av den s k utvecklingen uttraderat arbete – och när jag skulle betala inträdet betraktade jag mannen som var i yngre medelåldern och som med ett leende tog emot mina sedlar. Till sist sa jag: "Jag tycker jag känner igen dig?" Och han nickade och sa vad *jag* hette och att han för si och så länge sen gick allmänna linjen på en av mina skolor, sen stod vi en stund och pratade, om folkhögskola, om vad den betytt för honom och vad han gjort sedan han lämnade skolan. Och hela tiden letade jag – förgäves – i minnet efter hans namn. Inte förrän han kom att berätta om en lätt obehaglig och våldsam händelse på skolan (ett elevhem mer eller mindre sönderslaget av två yngre män som förälskat sig i samma klasskamrat) såg jag honom framför mig: det var vid det första höstkaffet i matsalen, direkt efter skolstart, omgiven av nya kamrater. Jag minns att han hamnat vid ett bord där en av de danska lärarna satt, och en av de danska eleverna, en ung dramatisk tjej från København, och på hans andra sida en ung jänta från Torshavn på Färöarna, och jag satt där, och ytterligare någon. Och jag mindes att den danska tjejen frågat om han kunde skicka henne mjölken, och hur han hade stirrat på henne som om en jakugirisk herde från det östraste av Sibirien öppnat munnen.

Som så många svenskar. "Jag förstår inte danska", kom det. Och jag sa att han inte lyssnade, att danska och svenska faktiskt var samma språk. Säg det igen, sa jag till köpenhamnskan, och hon sa "Kan du give mig lidt mælk?" Och han skickade över gräddsniplan till henne. Och dagarna gick och någon månad senare hör jag samme unge man utanför min öppna dörr under en kafferast säga till den danske läraren och köpenhamnskan som står där med varsin plastmugg: "Jag tycker ni är jättebussiga som anstränger er att prata danska så att jag kan förstå." Och jag hörde den danske läraren svara lugnt: "Men det *gør* vi jo ikke." På muséet frågade jag nu om han mindes det. Han skakade på huvudet, fast han mindes köpenhamnskan väldigt väl, Bitte, de hade gjort en resa till Berlin tillsammans, berättade han, och han sa att han väl aldrig haft problem med danska. Jag nickade, sedan såg jag muséets samlingar. Varför berättar jag detta? I dessa dagar, tänker jag, sitter nya unga män och tittar oroligt eller beundrande på en ung dame från norska Finnmark, och i dessa dagar är det dags för nya möten.

Jag skrev i förra kapitlet om att vi som nu trots allt har tid borde anstränga oss att skildra alla de märkliga människor som arbetat i våra skolor under den stora folkhögskoletid vi varit med om, den kanske sista klassiska folkhögskoleepoken, husmödrar och vaktmästare, s.k. övrig personal. Att lärare och rektorer alltid beskrivits, det vet vi ju från jubileumsskrifter och annat som vi läst genom åren. Men sanningen är ju trots allt den att det är kursdeltagarna, eleverna, som är folkhögskolan, och jag tycker det kunde vara på sin plats med en spännande volym i serien *Folkhögskoleminnen*, där inte eleverna själva skall tala om att folkhögskoleåret "var det bästa i mitt liv" utan där vi, de gamla uvarna, skulle beskriva de många möten som sammantaget har varit yrkeslivets kanske starkaste inslag.

Vid 60-talets mitt fick jag en tystlåten ung man från en liten ort som elev, dessutom i tyska (som jag aldrig studerat) men som den dåvarande rektorn tyckte jag skulle passa att undervisa. Mannen var, som jag, några och tjugo och hade efter sju års folkskola arbetat som moped- och cykelreparatör på hemorten. Nu ville han läsa upp sig så han kunde få

ett jobb på den större bilverkstaden, och två år på folkhögskola..., ja ni vet ju. När han efter två år skulle lämna skolan tog jag honom åt sidan och sa att jag tyckte han skulle försöka läsa vidare, läsa in gymnasiet och gå upp som privatist. Jag sa att jag sällan lärt känna någon med sådan fallenhet för studier.

Sen försvann han. Sedan hände allt annat, jag gifte mig, fick barn, blev själv rektor, åren gick, Palme förlorade makten, och till sist livet och när jag skulle skiljas från min andra skola för att ta över den nordiska var jag en dag inne i Västerås när en man i min ålder stannade och såg på mig och jag tänkte, som man ju gör, herregud, någon som jag träffat i politiska sammanhang, eller i litterära, eller i folkhögskolesammanhang, det enda jag kunde göra var att nicka lite slarvigt och gå förbi, när han hejdade mig. "Visst heter du Stewe Claeson?" Svårt att förneka. Men jag kunde inte placera karlen. Jag frågade vad han gjorde i Västerås och han berättade att han var på väg till en anställningsintervju. Men han insåg att jag inte kände igen honom, han skrattade lite och sa att han faktiskt hade mig att tacka för sina tyskakunskaper, och jag tänkte, herregud, jag har en enda gång undervisat med tyska, och plötsligt såg jag genom det medelålders ansiktet den unge cykelreparatören. Jag sa hans namn och vi handhälsade. Jag sa att jag mindes att han borde läsa vidare, gjorde han det? "Jodå", sa han. Han skulle på anställningsintervju på ABB, så jag antog han läst vidare, kanske blivit ingenjör, han frågade vad jag höll på med, och efter en stund frågade jag om han fortsatt inom det mekaniska, inom metallindustrin...

Nej sa han. "Jag är docent i företagsekonomi".

Och då kom jag ihåg att Percy Barnevik skulle ha efterträdare. Och jo. Så var det ju. (Fast det blev inte min gamla elev från allmänna linjen som fick jobbet, det blev någon österrikare, eller schweizare, jag minns inte längre; någon med bättre tyskakunskaper i alla fall.)

Men ni vet vad jag är ute efter. Att vi, alla, berättar! Om elever, kursdeltagare, "drivstoffet vårt." Alla dessa möten genom åren, alla dessa öden, allt detta liv: och det är alltså den tiden som börjar nu. Skolstarternas tid. Och jag saknar folkhögskolan så att det värker.

Stewe Claeson

GÖSTA VESTLUND 100 ÅR

15 juni, mitt på dagen, öppnades dörrarna till Tollare för alla gratulanter som blev många, jag uppskattade dessa till ca 150 personer. Längst in i stora salen stod Gösta och tog emot gratulationerna, spänstig, rakryggad och alltid med ett skämt på läpparna för att ta udden av eventuell högstämndhet inför det sällsamma att gratulera en 100-åring. Bland gratulanterna fanns bland andra tidigare elever till Gösta, mängder av vänner, NBV:s styrelse, IOGT-representanter, Tollarektorer, Mimer och Föreningen för Folkbildningsforskning, professor Bernt Gustavsson, Folkbildningsrådet, RIO, SFHL, en ledamot av riksdagens kulturutskott och tjänstemän från Utbildningsdepartementet som överlämnade en hyllning från regeringen.

Vid detta tillfälle bar inte Gösta Gagnefs högtidsdräkt, den har "blivit lite sliten" efter alla födelsedagar enligt jubilarerna, utan en stilig kostym. Mitt i uppvaktningen äskade gode vännen Björn Höjer tystnad och uppmanade oss alla att delta i sång, Dan Anderssons "En visa till min syster", som sjöngs med bravur och stark känsla, Gösta utan darr på rösten, och utantill, så klart.

Tollare bjöd på stort kaffebord och sorlet blev efter hand mäktigt. Enligt Gösta blev "tillställningen" en mäktig folkbildningsmanifestation med glädje, goda samtal, sång och gott, starkt kaffe. Det blev en dag att minnas som någonting alldeles extra, och storartat, för alla som var där.

Den interimsstyrelse, som bildats för att via ett upprop inom folkbildningen skapa "Vestlunddagarna", överlämnade sitt manifest (se nedan) som Gösta "kände sig mycket hedrad av".

Denna soliga högtidsdag ändades med en måltid på Tollare för den närmaste familjekretsen.

Nedan följer den text som överlämnades till Gösta från interimsstyrelsen vid uppvaktningen:

Käre Gösta

Vi vill hedra dig på din 100-årsdag genom bildandet av Vestlundfonden. Fonden har till uppgift att årligen arrangera "Vestlunddagarna". Under våren och försommaren har

vi genom ett upprop insamlat medel som skall utgöra fondens grundkapital, vars avkastning skall möjliggöra Vestlunddagarna. När insamlingen är sammanställd skall vi upprätta en förteckning över bidragsgivarna och överlämna den till dig.

Fondens syfte är att belysa folkbildningens utvecklingsmöjligheter i en förlängning av vad du står för och åstadkommer, genom att skapa kreativa möten mellan aktiva folkbildare och andra intresserade. Dessa dagar skall kännetecknas av allsidighet, engagemang och den demokratiska människosyn och frihetlighet, som är ditt signum. I stadgarna för fondens styrning skall tydligt anges ovanstående syfte. Stadgar kommer att fastställas och styrelse utses innan årets slut. Fonden skall förvaltas av Föreningen för folkbildningsforskning.

I målsättningen ligger att arrangera föreläsningar, seminarier och andra aktiviteter som attraherar både aktiva folkbildare och övriga intresserade. Fonden skall även varje år ge ut en årsskrift som innehåller sammanfattningar och kommentarer till årets aktiviteter. Fonden bör även pröva möjligheten att sprida information om sin verksamhet genom digitala medier.

Den svenska folkbildningen bygger på en balans mellan det civila samhället och staten. Statens anslag har inom det civila samhällets ramar gjort det möjligt att bedriva relativt fri folkbildning. Deltagarnas inflytande över form och innehåll är viktig. Vestlunddagarna skall främst belysa folkbildningens utvecklingsmöjligheter i det globaliserade mediasamhället.

Den traditionsbundna folkbildningen och de klassiska folkrörelserna genomgår i vår tid stora förändringar. Ibland finns där svårigheter att förnya sig och att nå fler deltagare. Offentlighetens arenor behöver utvecklas både mot nya former och nytt innehåll för att även i fortsättningen kunna ställa humanismens och demokratins för hela samhällets utveckling vitala frågor i centrum.

I vår tid när den traditionsbundna folkbildningen och de klassiska folkrörelserna genomgår stora förändringar och ibland möter stora svårigheter att förnya sig, för att nå fler

och nya deltagare, måste offentlighetens arenor utvecklas både genom nya former och med nytt innehåll genom att fortsatt ställa humanismens och demokratins frågor i centrum. Vilken roll kommer de etablerade institutionerna att spela i morgon gentemot nytilkomna, och ibland helt från statliga bidrag fristående organisationer? Vilka möjligheter innebär de sociala mediernas snabba framväxt

för folkbildningen? Hur skall folkbildningen även i framtiden på bästa sätt bidra till att stärka den demokratiska samhällsutvecklingen och ett samhälle med så många aktiva medborgare som möjligt?

**Bernt Gustavsson
Per-Ola Jansson
Åke Marcusson
Eva Önneshöj**

Kan folkhögskolan överleva stämpelklockan

Det var nära att jag bläddrat förbi artikeln med rubriken "Stämpelklockan åter i ny skepnad" i Svenska Dagbladet (2013-07-01). Men så fastnade min blick på den stora bilden som illustrerade den. Ingesund Folkhögskola! Inte kunde det väl finnas en stämpelklocka på en folkhögskola?

Jo, på Ingesund och de fyra andra landstings-skolorna i Värmland har det införts en modern, mer infernalisk form av stämpelklocka, där lärarna registreras på sina läsplattor.

Kan det finnas något som med ett tidsanpassat ord är mer inkompatibelt med en folkhögskola än en stämpelklocka. Dessa två symboliserar två helt olika världar: en som står för bildning, kultur och humanitet och en som står för motsatsen, en inhuman småskurenhet och misstrogen avundsjuka.

Jag stötte på stämpelklockan i början 1970-talet när jag började min pedagogiska bana som obehörig lärare på Arbetsmarknadsutbildningen (AMU). Vi lärare stämplade, liksom kursdeltagarna, men det var ingen som tog det allvarligt och räknade minuter. Klassföreståndarna redovisade närvarodagar på stämpelkortet. Kursdeltagarna fick a-kassa för varje närvarodag. Dessutom fick de tio kronor i stimulansbidrag. Det var vad Dagens rätt kostade på den tiden.

Överhuvudtaget var attityden mot arbetslösa annorlunda på den tiden. Vid uppropen kom chefen för det stora AMU-centret ner och talade om för de arbetslösa hur viktiga de var och hur mycket de betydde för samhället. De skulle inte vara rädda för att börja studera igen. Det handlade bara om att fräscha upp rostiga skolkunskaper innan yrkeskurserna, som skulle ge dem jobb.

Det var inte riktigt sant. Visserligen betonade man de s.k. kärnämnen svenska, engelska

och matte, men i svenskan kunde man föra in mycket litteratur som folkskolan aldrig tagit upp och engelska hade nästan ingen läst tidigare. Dessutom räknades samhällskunskap till kärnämnen, vilket säger mycket om hur stor vikt samhället lade vid demokratin vid den tiden.

De sista åren innan jag pensionerades som folkhögskollärare 2008, hade jag också arbetslösa. Denna gång i de s.k. SAGA-kurserna. Det var tydligt hur annorlunda samhällsklimatet blivit. Från arbetsförmedlingens sida gjorde man klart att kurserna bara fick handla om att söka jobb och skriva CV. Dessutom skulle vi se till att de arbetslösa var i anställningsbart skick.

Att förbättra invandrares svenskkunskaper räknades inte dit. Det framhöll strängt de båda arbetsförmedlare som informerade mina kollegor och mig. Det enda de behövde kunna var att veta vad en hammare var, även om man inte visade den.

Den första fråga jag fick när jag dagen efter sammanträffandet med arbetsförmedlarna klev in i en klass med invandrare var: "Varför blev arbetsförmedlaren arg på mig? Hon frågade: Kommer du inte i morgon och jag svarade ja. Ändå blev hon arg för att jag inte kom."

Eftersom jag var utbildad SFI-lärare kunde jag reda ut det där med ja, jo, nej och det som grammatiken kallar kortsvar. Att många språk har samma konstruktion som den här manens, är okänt för de flesta svenska, även de som sjungit "Yes, we have no bananas."

Efter det agerade jag som den folkhögskollärare som jag var och tog upp de svenskproblem som jag märkte att de hade. Vi läste också några dikter, vilket fick kulturjournalisten från ett arabiskt land att berätta om en

litteraturfestival på arabiska med dikter av Tranströmer som han varit med om att ordna. Nu satt han med skadad rygg efter skogsarbete. Kanske berodde det på att hans svensk-kunskaper inte räckte till för att förstå säkerhetsföreskrifterna. Arbetsförmedlingen tyckte ju att han inte behövde kunna mer svenska än ordet hammare!

Så oerhört långt vi hade kommit från 1970-talets syn på arbetslösa som viktiga samhällsmedborgare. Hur hade vi kunnat hamna här?

När jag efter tre år lämnade AMU där det pågick en ständig kamp mellan SÖ och AMS kom jag till folkhögskolelärarutbildningen i Linköping. Där stod det goda samtalet i centrum för pedagogiken. Folkbildning var större än utbildning. Målet var att skola aktiva, kunniga samhällsmedborgare som också kunde diskutera meningen med livet.

Efter ett vikariat på folkhögskola hamnade jag åter på AMU. Vid mitten på 1980-talet blåste det nya vindar där. SÖ hade kopplats bort och AMS' nye chef, Allan Larsson, hade fått fria tyglar. "Nu gäller det att tjäna stålar", sa hans underhuggare AMU-chefen Berit Rolén och mannen, som hon skickade till den obligatoriska kompetensutvecklingsdagen på en lördag, sa att det inte var viktigt att kurserna var bra bara de var lönsamma.

Förnedringen av de anställda var total och vi ska inte tala om kursdeltagarna, som betraktades som luft. Lärarna var usla och jobbade inte så mycket som andra människor. För att bli duktiga måste de konkurrera om en eller ett par hundralappar mer i månaden.

Jag hade tur. När en ny folkhögskola startade i Malmö lyckades jag fly det som ännu inte börjat kallas New Public Management. Väl inne i folkhögskolevärlden försökte jag uppmärksamma folk på det jag upplevt. Något sådant skulle inte kunna ske i folkhögskolan, menade man där. I riksdagen fanns massor av gamla folkhögskoleelever som skulle skydda oss.

Men det dröjde inte mer än fem år efter det att individuella löner införts på AMU innan det krävdes att folkhögskolorna också skulle införa det och att kurser skulle upphandlas. Avregleringen av folkhögskolan ledde till många äventyrligheter, inte minst för den skola jag befann mig på, som nästan gick under, även om vi aldrig införde individuella löner.

Den skola som jag vikarierat på hade på den tiden en mycket omtyckt naturkunskapslärare. Han blev sedan rektor eller fick någon mer företagsanpassad titel. Han blåste upp verksamheten till för en folkhögskola oanade proportioner med gård i Frankrike och kurser i Estland, innan han avsattes.

Nu läser jag i Svenska Dagbladet att folkhögskolan tagit ett steg till när det gäller att leka företag. I artikeln säger Karin Carlsson på Region Värmland att hon ser den stämpelklocksliknande övervakningen av folkhögskolelärarna som ett hjälpmedel och en förutsättning för utvecklingsarbete. Att prata med lärarna har tydligen inte fallit henne in. Det goda samtalet som alltid varit så heligt i folkhögskolevärlden gäller inte längre i vår nya sköna värld.

Kan folkhögskolan överhuvudtaget överleva i en värld av stämpelklockor och maniskt mätningssyndrom?

Kerstin Eldh

FOLKHÖGSKOLAN SKAVER

Allt sedan vi fick den nya Folkbildningsförordningen 1991 har folkbildning och folkhögskola varit föremål för statsmaktens granskningsiver. Vi har – bland annat – haft utvärderingarna SUFO 1 och SUFO 2 (vilka mer borde ses som utredningar). Folkbildningen har levererat egna översyner i form av **Folkbildningens framsyn** och **Vägval & vilja**. Nu senast har Erik Amnå sett över statsbidraget till folkbildningen och verksamhetsområdena "så att dessa är relevanta och ändamålsenliga. Utvärderingen kan ses som ett led i regeringens strävan att säkerställa att kvalitén i folkbildningsverksamheten är fortsatt hög."

Folkbildningen ska granskas och dess ändamålsenlighet diskuteras. På 80- och 90-talen träffade jag ofta på rektorskollegor, som inte tyckte att det i ord gick att fånga in hur förnämlig folkbildningen var. Så staten borde leverera pengar och överlåta resten till skolorna. Det var en väldigt självtillräcklig attityd, som naturligtvis retade upp folk. Skattebetalarna har legitim rätt att få veta vad deras pengar går till, och kan inte folkhögskolan tydligt beskriva vari dess storhet består, så ska den nog inte ha några statsbidrag.

Men i alla dessa utvärderingar och utredningar har det funnits en underström av misstro, som

jag alltid haft svårt att förlika mig med. Är inte hela folkhögskolekonceptet egentligen väldigt omodernt? är en fråga som granskarna verkar ha burit med sig i arbetet. Svårigheten att passa in oss i ett fack skaver. När Folkbildningens framsyn utarbetades, låg det i luften att folkbildningen måste visa hur käck och nydanande den var, om den skulle kunna behålla statsbidraget. Staten hade inga egna visioner för folkbildningen.

Ett mynt har två sidor. Visst var det bra att man på detta sätt engagerade folkbildningen i funderingar om framtiden, men det obehagliga låg i den ton som anslogs. Om vi inte kunde stå framför kejsaren och behaga med något nytt och originellt, så skulle vi inte heller kunna påräkna någon större välvillighet. Parat med misstron finns en föreställning om att det hela tiden måste ske förändringar. I dagens uppdrivna tempo jämför man ofta förändring med förbättring och/eller utveckling. Sedan alliansregeringen tog över har detta synsätt ytterligare förstärkts. Regeringsmanta: "Jobba, jobba, jobba!" låter som ett rop från fotbollsläktarna. Den fråga jag hela tiden möter från borgerliga politiker när det gäller våra kurser är: "Blir de anställningsbara?" Uppenbarligen tycker de inte att de är tillräckligt anställningsbara, eftersom statsbidraget hela tiden urholkas. Det är idag mycket svårt att bedriva folkhögskoleverksamhet på landet, vilket tvingat flera skolor att lägga ner sina internat och söka sig till städerna.

Det ständiga ifrågasättandet har lett till att våra egna företrädare anpassat sig till maktens sätt att med rynkade ögonbryn betrakta vår verksamhet. SFHL:s ordförande skrev i vintras: "Det räcker inte med att säga att vi vill ha högre statsbidrag! Staten och regeringen begär att få något tillbaka för sin investering. 3,2 miljarder är mycket skattepengar!"

Notera! Vi är en investering!

Av de 3,2 miljarder som folkbildningen får delas ungefär hälften ut till folkhögskolorna. Det är nålpengar i ett lite större sammanhang! De fyra jobbskatteavdragen har kostat 70 miljarder kronor. Så om man hade reducerat jobbskatteavdragen med två procent så hade staten fått ett helt folkhögskoleprogram till.

En illustration till hur utsvältningen slår:

Jag har arbetat som rektor på Åsa folkhögskola i mer än 16 år. När jag kom till skolan hade vi 15 internatboende. Skolan var stängd fyra

veckor på sommaren för att underlätta utlägg av semestrar. Vi hade 38 lärarledda lektioner per vecka. Lärarna hade tämligen rimliga arbetsvillkor. Ekonomin var inget problem på den tiden.

Idag har vi över 80 boende på internatet, skolan är aldrig stängd, vi hade i somras ett utbud av 27 sommarkurser. Lärarnas arbetstidsavtal har omförhandlats i omgångar, och nettoeffekten är att lärarna arbetar mer idag än de gjorde för 16 år sedan. Vi har lagt ner verksamheten i Katrineholm, och flyttat allt till Sköldinge.

Trots detta är det svårt att få ekonomin att gå ihop! Åsa folkhögskola gjorde år 2012 ett underskott på mer än 1,1 miljoner kronor.

Staten borde sluta betrakta oss som ett problem. Istället för att hela tiden försöka stöpa om och stuka till för att få folkhögskolan att passa in i deras mönster och mallar, borde man betrakta folkhögskolan som en kronjuvel i svenskt utbildningsväsende. Den utgör en brygga mellan formella och informella lärmiljöer. Det unika är helheten, blandningen av utbildning och bildning, mellan formellt och informellt lärande, mellan helhetsorientering och specialisering, mellan kollektiva och individuella processer, mellan erfarenhetsbaserade och ämnesbaserade studier, mellan reflektion och handling. Folkhögskolan utgör en syntes mellan dessa poler, en syntes som borde få tjäna som exempel för fler.

Folkhögskolan är en liten och billig skolform som är rikstäckande. Ur statens synpunkt borde en verksamhet som når människor över hela landet, vänder sig till deltagare från alla sociala grupper och många olika inriktningar (politiska, religiösa, livsstilsmässiga etc.) inte bara vara en tillgång utan en **TILLGÅNG!** I *Särdrag kostar* (ett delbetänkande till SUFO 2) sades:

"Folkhögskolornas ekonomi baseras huvudsakligen på offentliga bidrag i form av stats- och landstingsbidrag. Om det svenska samhället även i fortsättningen ska ha tillgång till en utbildning/bildning baserad på de värden som folkhögskolan representerar, krävs det att skolformen tillförsäkras resurser som garanterar stabilitet och utveckling på dess egna villkor. Särdrag kostar."

Jag kunde nästan inte ha sagt det bättre själv!

Urban Lundin